

OKUL YÖNETİMİ

School Administration Journal

Okul yöneticilerinin özel ve günlük yaşamları¹

57

Saffet Karayaman, İbrahim Hakan Karataş,
Mevlüt Kara & Bahri Aydın

Özet: Bu araştırma Türkiye’de okul yöneticilerinin özel ve günlük yaşamlarını betimlemeyi amaçlamaktadır. Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilmiş bir anket aracılığıyla Türkiye genelinde 21 farklı şehirden 324 okul yöneticisinden toplanmıştır. Anket; ilk kısımda 5, ikinci kısım ise 32 olmak üzere toplam 37 sorudan oluşmaktadır. Çalışmanın birinci kısmı, katılımcıların coğrafi ve kurumsal dağılımlarını betimlerken ikinci kısım kişisel ve mesleki profil, aile ve özel hayat, günlük aktiviteler, sağlık, ekonomi ve beslenme durumlarını betimlemektedir. Ulaşılan bulgulara göre; okul yöneticilerinin, diğer çalışanlara göre ve meslekleri gereği iş yerinde daha fazla vakit geçirdikleri, bu nedenle de özel yaşamlarından fedakarlıkta buldukları; gelirlerinin genel kabul görmüş standartların altında olduğu; işlerinden kaynaklı sorunlar nedeniyle düzenli beslenemedikleri bulunmuştur. Sigara kullanım oranının genel ortalamanın üzerinde olduğu ancak kronik rahatsızlık ve düzenli ilaç kullanma oranlarının ise genel ortalamaların altında olduğu bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Okul yöneticisi, müdür, müdür yardımcısı, özel hayat, aile hayatı, günlük yaşam, yaşam kalitesi.

Private and daily lives of school administrators

Abstract: This research aims to describe the private and daily lives of school administrators in Turkey. Data were collected from 324 school administrators from 21 different cities across Turkey through a questionnaire developed by the researchers. The questionnaire consists of 37 questions, 5 in the first part and 32 in the second part. While the first part of the study describes the geographical and institutional distribution of the participants, the second part describes the personal and occupational profile, family and private life, daily activities, health, economy and nutritional status. According to the findings; It has been found that school administrators spend more time at work than other employees and due to their profession, therefore they sacrifice from their private lives; Their income is below the generally accepted standards, and they cannot eat regularly due to work-related problems. It was found that the rate of smoking was above the general average, but the general rates of chronic illness and regular drug use were below the general average.

Keywords: School administrator, principal, assistant principal, private life, family life, daily life, quality of life.

1 Bu araştırma, Öncü Okul Yöneticileri Derneği adına Karataş, Aydın ve Kara tarafından hazırlanan Türkiye Okul Yöneticileri Raporu’nun (2020) veri setinden hazırlanan bir dizi makalenin üçüncüsüdür.
Dr. Öğretim Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, saffetkarayaman@gmail.com ORCID:0000-0001-5624-4678
Doç. Dr. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, ihkaratas@gmail.com, ORCID:0000-0001-5569-014X
Dr. Öğretim Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, mevlutkara85@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6381-5288
Prof. Dr. Bahri Aydın, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, bahriaydin@ibu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1720-6334

Başvuru/Submitted
25 Şub/Feb 2022

Kabul/Accepted
4 Mar/Mar 2022

Yayın/Published
4 Nis/Apr 2022

Makale Türü
Araştırma /
Research

Okul Yönetimi
School
Administration
Journal
2021, 1/1, 57-77
DOI

Karayaman, S.,
Karataş, İ.H., Kara, M.
& Aydın, A. (2022).
Okul yöneticilerinin
özel ve günlük
yaşamları. *Okul
Yönetimi* 1(1), 57-77.

Öncü Okul
Yöneticileri Derneği
2718-0808

SAJ

Giriş

Okullar oldukça karmaşık yapılar olup toplumun istisnasız her birimiyle ilişki içerisindedirler. Bu durum, okulun paydaş çeşitliğini de arttırmaktadır. En yakın ve en uzak paydaşlar arasında odaktaki kişinin okul yöneticisi olduğu söylenebilir. Bu karmaşık yapı içerisinde bazen okul imgesi yöneticinin kişiliğinde şekil bulur. Okul yöneticisi okul içinde yaşanan sayısız olayın tamamının sorumluluğunu taşır. Bu sorumluluk, okul yöneticilerinin zihnini mesai dışında da aile ve özel yaşamında da meşgul etmektedir.

Okul yöneticilerinin özel hayatları, sağlık durumları, mali koşulları gibi bireysel iyi olma hallerinin çalışma hayatlarına ve iş performanslarına doğrudan etki ettiğine dair araştırmalar yapılmaktadır. OECD tarafından, dünyanın farklı ülkelerinde okullardaki çalışma koşulları ve öğrenme ortamlarının ne derece etkili olduğunu ölçmek amacıyla uygulanan Uluslararası Öğrenme ve Öğretme Anketi (The OECD Teaching and Learning International Survey – TALIS) ülkeler bazında okul yöneticisi profillerini de incelenmektedir. TALIS öğretmen ve yönetici anketleri olmak üzere iki veri kaynağına sahiptir. Ankette, öğretmenlerin ve yöneticilerin *yaş, cinsiyet, tecrübe, eğitim düzeyi* gibi demografik bilgileri ile birlikte *hizmet içi eğitimlere katılım, iş doyumu, liderlik, öz-yeterlik, iş birliği* gibi etkili okullar açısından önem arz eden faktörleri içermektedir. TALIS dışında, okul yöneticilerinin iyi olma halleri, çalışma hayatı ile özel hayat dengesini inceleyen çalışmalar, okul yöneticisinin günlük hayatının akışını inceleyen bazı araştırmalar da yapılmıştır. Okul yöneticilerinin iş yükü, artan sorumlulukları, onları her geçen gün daha fazla zorlayan bir baskıya dönüşmektedir. Bu araştırma, Türkiye’de okul yöneticilerinin günlük yaşam profillerini; özel yaşamları, ekonomik durumları, günlük yaşam aktiviteleri, sağlık durumları, beslenme düzenleri ve alışkanlıkları boyutlarında ele almayı ve ne düzeyde iyi olduklarını araştırmayı amaçlamaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı mevzuatında “Okul Yöneticisi” başlığı altında bir tanımın olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, “okulu yönetenleri” ifade eden hükümler genel yasalarda ve Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) mevzuatında yer almaktadır: 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu 88. Maddesinin son fıkrası (Resmî Gazete, 23 Temmuz 1965 Sayı:12056); “*Öğretmenlere; okul ve enstitü müdürlüğü, başyardımcılığı ve yardımcılığı görevleri, ikinci görev olarak yaptırılabilir*” şeklinde düzenlenmiştir. Yine Millî Eğitim Temel Kanunu 50 maddesinde, okul müdür ve müdür yardımcılılarıyla ilgili şöyle bir ibare geçmektedir (Resmî Gazete, 24 Haziran1973, Sayı:14574); “*Kendilerine ikinci görev olarak okul/kurum yöneticiliği verilenler ve yüz yüze eğitim yapılmayan eğitim kurumlarında görevli öğretmenler ile Bakanlık merkez teşkilatı ve il/ilçe millî eğitim müdürlüklerinde görevlendirilen (yöneticilik dahil) öğretmenler yıllık izinlerini 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 102’nci maddesi ve 103’üncü maddesinin birinci fıkrası hükümlerine göre kullanır. Okul müdürleriyle müdür yardımcıları tatil aylarında okul işlerini ayarlamak ve düzenlemek şartı ile, sıra ile izinlerini kullanırlar*”. Bunlarla birlikte MEB’e Bağlı Eğitim Kurumlarına Yönetici Seçme ve Görevlendirme Yönetmeliği (Resmî Gazete, 5 Şubat 2021, Sayı:31386) tanımlar kısmında;

“Müdür: Millî Eğitim Bakanlığına bağlı her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında müdürlük görevini ikinci görev kapsamında yürütenleri,

Müdür başyardımcısı: Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında müdür başyardımcılığı görevini ikinci görev kapsamında yürütenleri,

Müdür yardımcısı: Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında müdür yardımcılığı görevini ikinci görev kapsamında yürütenleri, açıklamalarına yer verilmiştir.

Tüm bu mevzuat hükümleri ve mevcut uygulamalar ışığında okul yöneticisi tanımını şu şekilde yapmak mümkündür: Öğretmenler tarafından, ders okutmanın yanında ikinci görev kapsamında, okulu sevk ve idare faaliyetlerini yürüten müdür, müdür başyardımcısı ve müdür yardımcılara okul yöneticisi denilmektedir. Bu çalışmada da okul yöneticisi kavramı içerisinde "Okul Müdürü, Müdür Başyardımcısı ve Müdür Yardımcısı" birlikte ele alınmıştır.

Okul Yöneticilerinin Kişisel Profili

Okul yöneticisi profili kavramının kapsamı; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, kıdemi yanında boy, kilo gibi fiziksel durumlarını içermektedir. Literatürde söz konusu değişkenlerin önemi kabul edilmekle birlikte, bu değişkenlerin dağılımı, oranlaması hakkında kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Liderlikte genel profilin, demografik ve fiziksel özelliklerin önemi bilimsel olarak kabul edilmiş bir durumdur (Koçel, 2013, s.578). Bazı mesleklere girişte yapılan mülakatlarda temel amaç; temsil kabiliyeti, dış görünüş gibi unsurlardır. Bu unsurlar kişinin genel profili ile ilgili bilgileri kapsamaktadır. Öte yandan bazı iş kollarında kadınlar daha verimli olurken bazı mesleklerde ise erkekler daha başarılı olabilmektedirler. Bazı meslek gruplarına giriş için alt veya üst yaş sınırlaması da bulunmaktadır: Örneğin "Kamu Personeli A Sınıfı Kadrolarına" atanmada özel şartlar istenmekte (KPSS Kılavuzu, 2021, s.1) ve bu şartlardan biri de yaş (maksimum) sınırı şartıdır. Yine MEB Eğitim Müfettişleri alımında üst sınır olarak 35 yaş şartı konulmuştur (T.C. Resmî Gazete, 2022, 1 Mart, Sayı: 31765). Anayasa mahkemesi üyeliği için ise en az 45 yaş sınırı bulunmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Md. 46). Bu örnekler arttırılabilir. Üst yaş sınırının daha çok önemli kararların verilmesini gerektiren, sorumluluk taşıyan ve kariyer görevlerinde olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra; yönetim ve denetim görevi üstlenenler için fiziksel özelliklerin önemi de yok sayılamaz. Yapılan çalışmalarda ve ilgili yasal mevzuatta, okulun lideri konumundaki okul yöneticilerinin yaş, engellilik veya temsil yetisiyle ilişkili temel fiziksel profillerine yönelik bir kriter üzerinde durulmadığını da belirtmek gerekir.

Okul Yöneticilerinin Özel Yaşamı

Bireylerin iş ve aile yaşamlarına ilişkin rol ve görevleri hayatlarının en önemli iki parçasını oluşturmaktadır (Uzlu, 2018, s.11). Birbirini etkileyen bu roller ve bu rollerin gereği olan beklentiler arasında denge kurmaya çalışan fakat bu konuda zorluk yaşayan kişi, çoğu zaman iş-aile yaşam çatışması yaşayabilmektedir (Balaban & Özdemir, 2013). Okul yöneticisi olmanın pratikte aile ve özel yaşamdan ciddi taviz vermeyi, iş hayatını öncelemeyi gerektirdiği söylenebilir. Okul yöneticileri, artan iş yükü ve sorumlulukları gereği, mesai düzenlemesine bakılmaksızın gerek hafta sonları gerekse günün geç saatlerine kadar çalışmaya devam etmek durumundadırlar. Bunun yanında iş yüklerini eve de götürmektedirler (Demirtaş & Özer, 2014, s.1-24). Bu durum, okul yöneticilerinin iş ve aile yaşamları arasında dengesizlik oluşmasına

ve bunun sonucunda fiziksel ve duygusal açıdan tükenmişlik yaşamalarına neden olmaktadır (Özer & Kış, 2015, s.105). İş ve aile rolleri arasında dengenin sağlanamaması performans azalışına ve iş tatmininde düşüşe neden olmakta; bu durum nedeniyle de kişinin örgütsel bağlılığı azalmaktadır. Bu durum aşırı seviyelere ulaştığında ise örgütten ayrılmalarla sonuçlanabilmektedir (Karatepe & Kılıç, 2007, s.28).

Okul Yöneticilerinin Ekonomik Durumları

Bireyin iş yaşamında verimli olmasında, temel ihtiyaçlarını karşılmasına ilişkin kaygılarının ve uğraşlarının önemi görmezden gelinemez. Bununla birlikte okul yöneticiliği; temel ihtiyaçlardan öte, sürekli yenilenmeyi, araştırmayı, incelemeyi, sosyal faaliyetlere azami katılımı ve toplumla iç içe olmayı gerektiren bir iştir. Bireyin ekonomik gücü, sosyal etkinliklere, kişisel ve mesleki gelişimlerini artırıcı faaliyetlerde bulunmasında önemli bir değişkendir. Ekonomik gücü zayıf olan, temel ihtiyaçlarını karşılamada zorlanan okul yöneticisinin kişisel ve mesleki gelişimine, sosyal, kültürel etkinliklere, tatil ve seyahat gibi etkinliklere vakit ayırması mümkün olmayabilir. Bu durumun okul yöneticilerinin yaşam kalitelerine ve buna bağlı olarak kişisel gelişimlerine ve sosyal aktivitelerine yansımaları olacağı açıktır. Diğer taraftan, bir mesleğin gelir düzeyi, o mesleğin statüsü bakımından da önemli bir değişken olarak algılanmaktadır. TÜRK-İŞ araştırmasına göre (2021), 2021 Aralık ayında; dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için gerekli aylık gıda harcaması (açlık sınırı) 4.013,26 TL olarak bulunmuştur. Gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer aylık harcamalarının toplam tutarı ise (yoksulluk sınırı) 13.072,51 TL olarak tespit edilmiştir. Bekâr bir çalışanın 'yaşama maliyeti' ise aylık 4.926,94 TL olmuştur. 2021 Aralık ayı için bir okul müdürünün derece kademe gibi teferruat bilgilerine bakılmaksızın, ek ders ödemeleri dahil ortalama devletten aldığı ödeme miktarı 7.197 TL civarındadır (Web Maaş Hesap Prg.). Sözü edilen verilere bakıldığında okul yöneticilerinin/öğretmenlerin¹ kazançlarının yoksulluk sınırının da altında olduğu görülmektedir.

Okul Yöneticilerinin Günlük Yaşam Aktiviteleri

Sağlıklı ve iyi olma durumu, günlük yaşam aktivitelerine ayrılan süre ve bu aktivitelerinin niteliği ile de ilişkilidir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 99. Maddesinde, memurların mesai saatleri *günlük 8 saat* olacak şekilde, *haftalık 40 saat* olarak ifade edilmiş ve cumartesi ve pazar günleri de tatil günü olarak belirlenmiştir. Hayatımızın en temel ve vazgeçilemez dinlenme kısmı ise uyku süresidir. Türk Toraks Derneğinin (2019), verdiği bilgiye göre yetişkinler için normal uyku süresi ortalama 6-8 saattir. Günlük yaşamımızda aile hayatımız ve özel yaşamımıza ayırdığımız zaman, yaşam kalitemiz, ruh sağlığımız, huzur ve mutluluğumuz açısından son derece önem arz etmektedir. Gün içerisinde rutin aktivitelerimize ayırdığımız zamanın, uygun ve dengeli olması yaşam kalitemizi doğrudan etkiler.

Hayatımızın niteliğini belirleyen unsurların başında günlük ulaşım süresi ve trafikte geçirilen süre gelmektedir. Ev ve işyeri arası ulaşım konusu kimileri için tamamen önem arz etmeyen bir durum iken, bazılarının hayatlarındaki

¹ Okul yöneticiliği işi, öğretmenlerce yürütülen ikinci görev olduğundan, maaşları da değişmektedir.

en önemli sorunlardan biri olabilmektedir. İşyeri ve ev arası mesafe ve işe ulaşım sorunu büyükşehirlerdeki trafik problemiyle sıra dışı bir sorun haline alabilmektedir. Bu durumda bireylerin ikametleri ile iş yerleri çok farklılık arz edebilmektedir. Bu durum okul yöneticilerinin performanslarını da etkileyen bir husustur. Çalışma süresinin uzunluğu, belirsizliği ya da değişkenliği gibi unsurlar okul yöneticilerinin kendilerine ayırdıkları özel zamanı ve uyku sürelerini etkileyebilmektedir. Buna bağlı olarak özel hayata ayrılan süre de etkilenmektedir.

Okul Yöneticilerinin Sağlık Durumları

Çalışanların sağlık durumları işteki performanslarını etkileyen bir husustur. Akademik alanda yapılan çalışmaların, normal şartlar altında, sağlıklı olarak kabul edilen bireyler üzerinde uygulandığı söylenebilir. Sağlık problemi, aslında birey yaşamında normal dışı bir durumdur ve araştırmaya katılan bireylerin normal şartlarda, sağlıklı birey oldukları hesaba katılır. Bu bakımdan, çalışanların detaylı sağlık durumlarının da hesaba katıldığı özel çalışmalar gerektirdiği söylenebilir. Okul yöneticilerinin sağlık durumları ile iş hayatları arasındaki ilişki konusunun disiplinler arası bir alan olması, bu konu üzerinde çalışma yapılmasını kısıtlayan ya da zorlaştıran bir durum olabilir.

Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü'nün (2011) raporuna göre; genel olarak toplumun %47,6 sının sağlık sorunu olduğu belirtilmektedir. Çalışanların kronik rahatsızlıkları günlük yaşam akışlarını ve çalışma yaşamlarını etkilemektedir. Buna bağlı olarak düzenli ilaç kullanımı, sigara kullanımı gibi durumlar günlük iş akışı içinde kesintilere, dikkat dağınıklıklarına, stres ve endişeye yol açabilir. Bu durumlar okul yöneticilerinin odaklanma, karar alma ve izleme konularında sorunlar yaşamalarına yol açabilmektedir.

Okul Yöneticilerinin Beslenme Alışkanlıkları

Beslenme; yaşamsal fonksiyonları sürdürülebilir, büyüme, gelişme, üreme ve fiziksel aktiviteleri yapabilmenin yanında, sağlıklı kalabilme ve sağlığını koruyabilme; özetle hayatı devam ettirilebilir amaçla dışarıdan besin alınarak tüketilmesi faaliyetidir (Güneş, 2003). Türkiye Diyetisyenler Derneğinin verdiği bilgilere göre (2021), kişilerin; yaşlarına, cinsiyetlerine, çalışmalarına ve özel durumlarına göre ihtiyaç duydukları enerjiyi ve çeşitli besin öğelerini yeteri kadar almaları gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi için; maliyetlerin yüksek olmaması, kişilerin alışkanlıklarıyla ters düşülmemesi, besinlerin değerlerinin yitirilmeden, sağlık açısından zararlı hale gelmeden hazırlanarak pişirilmesi, vücut açısından en verimli biçimde kullanılabilmesi amacıyla 3-5 öğün halinde ve dengeli bir şekilde tüketilmesi gerekmektedir. Besin öğelerinin vücut için gerekli olan miktarda alınmaması durumu yetersiz beslenmeye neden olmaktadır. Vücudun gereken enerjiyi sağlaması için; bütün besin öğelerinden gereksinim duyulduğu kadarının alınması gerekmektedir (Vural, 2018, s.19).

Vücudun yeterli besin alamaması stres hormonlarının düzeyini yükseltmekte ve kanda ihtiyaç duyulan glikozun devamlılığını sağlama refleksiyle bir alarm durumu yaşanmaktadır. Açlık, organizmadaki birçok sistemi etkileyerek sistemlerde kalıcı izler bırakabilen bir olgudur. Açlık nedeniyle hareket geçen hormonlar karaciğerdeki glikojenden başlayarak yağ dokusunu ve sonrasında kas dokusunu tahrip eder. Bu durumda açlık, biyolojik/hormonal bir şiddet

durumu olarak ifade edilebilir (Özenoğlu & Ünal, 2015, s.120). Saldırgan, şiddete meyilli ve kendine/ başkasına zarar verici davranışlar gösteren bireylerde, vücutta birtakım besinlerin eksikliğinin olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur (Özenoğlu, 2018, s. 362).

Okul yöneticileri toplum hayatında önemli bir yere sahip kişilerdir. Onların aile ve günlük yaşamlarını genel olarak ele almanın, incelemenin yararlı ve gerekli olduğu değerlendirilmektedir (Gümüş & Bellibaş, 2015, s.165). Okul yöneticilerinin psikolojik, fiziksel ve sosyal alanlar gibi farklı boyutlarda yaşam kalitelerinin araştırılmasının önemli bir ihtiyaç olduğu ancak mevcut literatürde okul yöneticilerinin yaşam kalitelerini inceleyen bir çalışmanın bulunmadığı belirtilmiştir (Ekinci vd., 2017). Öncü Okul Yöneticileri Derneğinin yayınladığı raporlarda (2018, 2019) okul yöneticilerinin günlük yaşamlarına ilişkin veriler sunmaktadır. MEB tarafından her yıl yayımlanan istatistiksel raporlarda da birtakım veriler bulunmakta ancak okul yöneticilerine yönelik ayrı bir kategoriye yer verilmemekte, sistem ve yasalar onları öğretmen olarak tanımladığı için öğretmen grubunun içinde yer almaktadırlar. Dolayısıyla okul yöneticilerinin günlük yaşamlarına ilişkin sağlıklı verilere ulaşmanın oldukça güç olduğu söylenebilir.

Önem ve Amaç

Bu çalışma ile okul yöneticilerinin özel ve günlük yaşamlarının betimlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla okul yöneticilerinin kişisel ve mesleki profilleri ile özel ve aile yaşantıları, ekonomik ve sağlık durumları, günlük aktiviteleri ve beslenme durumlarının incelenmesi ve genel bir verinin ortaya konulması hedeflenmektedir. Okul yöneticileri, okullarda en çok izlenen ve tüm paydaşların odağında yer alan kilit bir pozisyonadırlar. Bu nedenle onların tutumları, kültür ve inançları (Ekinci, vd., 2013; Lambert vd., 1995, s.32; Praisner, 2003) ile günlük yaşamları, alışkanlıkları ve hatta sağlık durumlarının diğer paydaşları etkilediği söylenebilir. Okul başarısının yapısal değişkenlerin yanında, birtakım kişisel sebeplere de bağlı olabileceği (Aydoğdu, 2013; Bektaş, 2013) belirtilmektedir. Okul çalışanlarının ruhsal ve bedensel iyilik durumu (well-being) üzerine yapılan bu tür araştırmalar (Ekinci vd., 2017, s.412) okul yöneticilerinin içinde bulunduğu koşulların anlaşılması, bu doğrultuda okul yöneticiliğini tercih edenlerin mesleki yıpranmalarının önüne geçecek politikaların geliştirilmesi ve böylece meslekte kalıcılıklarının artırılması bakımından önem taşımaktadır.

Bu çalışmaya benzer olarak OECD ülkeleri üzerinde yürütülen TALIS çalışmalarının verileri, her ülkeden o ülkenin genelini temsil edecek şekilde gelişigüzel seçilen 200 okulu/okul yöneticisini kapsamaktadır. Ülkemizden 2017 TALIS uygulamasına ülke genelinde ilkokul, ortaokul ve lise olmak üzere 815 okul müdüründen veri toplanmıştır (TEDMEM, 2019). Yine 2013 TALIS'e katılım için ABD adına 122 okul seçilmiş ancak bu okullardan sadece 101'inden veri toplanmıştır. Kanada'daki örneklem ise 175 okul yöneticisinden oluşmaktadır (Gümüş & Bellibaş, 2015, s.258-179). Bu çalışmada Türkiye genelinde 21 farklı şehirden 324 okul müdürü ve müdür yardımcısından veri toplanmıştır. Yukarıda sayılan çalışmalar ile kıyaslandığında, eldeki bu çalışmanın iyi bir sayıya ulaşıldığı görülmektedir.

Bu araştırmada, okul yöneticilerinin özel ve günlük yaşamlarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmaktadır:

1. Okul yöneticilerinin kişisel (cinsiyet, yaş, boy, kilo) ve mesleki (eğitim durumu, yöneticilik eğitimi durumu, yabancı dil bilme durumu, kıdem, yöneticilik kıdemi ve branş) bakımdan genel profili nasıldır?
2. Okul yöneticilerinin özel (ev, araç sahibi olma ve ikamet türü) ve aile (medeni durum, çocuk sahibi olma, eş çalışma durumu) yaşamları nasıldır?
3. Okul yöneticilerinin ekonomik (gelir ve borç) durumları nasıldır?
4. Okul yöneticilerinin günlük yaşam aktiviteleri (ulaşım, çalışma, uyku, özel hayat) nasıldır?
5. Okul yöneticilerinin sağlık durumları (ilaç, kronik hastalık, sigara kullanma) nasıldır?
6. Okul yöneticilerinin beslenme düzenleri ve alışkanlıkları (kahvaltı, öğle ve akşam yemeği) nasıldır?

Bu araştırmada; okul yöneticilerinin günlük yaşamlarına dair belirtilen değişkenlere ilişkin durumlarının kendi beyanları ile belirlenmesi hedeflenmiştir.

Yöntem

Bu araştırma; okul yöneticilerinin özel ve günlük yaşam durumunu betimlemek amacıyla hazırlanmıştır. Türkiye’de okul yöneticilerinin durumunu okul yöneticilerinin perspektifinden ele almayı amaçlayan betimsel bir araştırmadır. Betimsel araştırmalar genellikle evren içinden seçilen bir örnek veya örneklem kullanılarak bu evren içindeki üyeler ile ilgili genel bir kanaate varmak amacıyla kullanılır (Karasar, 2003, s.79). Tarama yönteminin kullanıldığı araştırmalarda herhangi bir müdahale olmamakla beraber, hakkında bilgi toplanmak istenen kişiler ve olaylar doğal seyri içinde değerlendirilir. Bu araştırmada veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilmiş bir anket aracılığıyla, 2019 yılında, Türkiye genelinde 21 farklı şehirden 324 okul yöneticisinden (okul müdürü ve müdür yardımcısı) bilgisayar ortamında oluşturulan form üzerinden toplanmıştır. Basit ve tesadüfî örneklem yöntemiyle Öncü Okul Yöneticileri Derneği’nin üye havuzu üzerinden yararlanılmış ve interaktif medya kanallarından ülke geneline duyurularak gönüllü katılım imkânı sunulmuştur. Basit tesadüfî örnekleme yönteminde, evreni oluşturan her bireyin çalışmaya katılma şansı aynıdır. Dolayısıyla her bireye verilen istatistiksel değer eşittir (Arıkan, 2004, s.141). Bu örnekleme yönteminin kullanılabilmesi için evreni oluşturan birimlerin benzeşik olması gerekir (İslamoğlu, 2003, s.147). Mevcut çalışmada evrende yer alan tüm okulların görev tanımları, temel standartları, yönetici seçim süreçleri aynı olduğundan, basit tesadüfî örnekleme yönteminin en uygun yöntem olduğu söylenebilir. Anket ilk kısım 5, ikinci kısım ise 32 soru olmak üzere toplamda 37 sorudan oluşmaktadır. Çalışmanın “Demografik Bilgiler” başlıklı birinci kısmında görev yeri, görev, kurum düzeyi, kurum mülkiyeti, kurum türü olmak üzere beş demografik değişken sorulmuştur. İkinci kısım ise katılımcıların genel profili, özel-ailevi, ekonomik, sağlık, mülkiyet ve beslenme durumlarına ilişkin 6 alt başlık ve 32 sorudan oluşmaktadır.

Elde edilen kişisel, mesleki, ailevi ve günlük yaşama ilişkin veri setlerinden oluşan değişken grubu başkaca bir değişkenle ilişkilendirilmemiş, farklı değişkenlerle olan ilişkisine, etkileyip etkilememesine ya da yordama durumuna bakılmamıştır. Elde edilen veriler temel istatistiksel yöntemlerle (frekans ve

yüzde) değerlendirilip yorumlanmış, özel bir istatistik programı kullanılmasına gerek duyulmamıştır. Bu çalışma ile okul yöneticilerinin kişisel, mesleki, ailevi, ekonomik ve sağlık durumlarının oldukça detaylı olarak incelenmesi ve genel bir veri ortaya konulması amaçlanmıştır.

Evren ve Örneklem

Türkiye’de okul yöneticilerinin (okul müdürü ve müdür yardımcıları) özel ve günlük yaşamlarını betimlemeyi amaçlayan bu araştırmanın evrenini Türkiye’deki okul yöneticileri oluşturmaktadır.

Türkiye’de okul yöneticilerinin demografik özelliklerine ilişkin bütüncül gerçek bilgi resmi kaynaklarda yer almaktadır. MEB bu bilgilerden bazılarını çeşitli rapor, sunum ve belgeler yoluyla kamuoyu ile paylaşmaktadır. Ancak düzenli, sistematik ve bütüncül bir veri sunumu yapılmamaktadır (Karataş vd., 2019). Bu durum okul yöneticilerinin durumuna ilişkin gerçekçi değerlendirmeler yapmayı zorlaştırmaktadır.

Türkiye’de 2019-2020 öğretim yılında 80.150 resmi ve özel okulda 150 bini aşkın² okul yöneticisi görev yapmaktadır (MEB İstatistikleri, 2020). Okul yöneticilerinin cinsiyete, eğitim durumuna, yaş ve kıdemlerine göre dağılımına ilişkin resmi bir veri yayınlanmamaktadır. Araştırmacılar tarafından MEB’den bu veriler talep edilmiş ancak elde edilememiştir. Bu araştırmanın katılımcıları, Türkiye’nin her bölgesinden ve 21 farklı şehirden katılan 324 okul yöneticisi ve yönetici yardımcısından oluşmaktadır. Araştırmaya tüm coğrafi bölgelerinden katılımın olması çalışmanın geçerliliğini ve genellenebilirliğini arttıran önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan Türkiye’deki okul yöneticilerinin maaş hesaplama değişkenlerinin standart olması, genel bütçeden ödenmesi nedeniyle tüm ülke genelinde aynıdır. Bu durum kazanç konusunda genellenebilirliği arttırmaktadır.

Bu çalışmada okul yöneticilerinin demografik durumları iki başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklardan ilki okul yöneticilerinin kişisel özelliklerine ilişkin bilgilerdir. Bu kapsamda okul yöneticilerinin yaşadığı şehir, cinsiyet, yaş, boy, kilo, eğitim durumu, yabancı dil bilme durumu bilgileri yer almaktadır. İkinci grup veri ise okul yöneticilerinin mesleki durumlarına ilişkin demografik özelliklerini kapsamaktadır. Bu kapsamda, branş, görev, mesleki kıdem, yöneticilik kıdemi, kurumun düzeyi ve türü ile okul yöneticiliği eğitimi alma durumlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin bölgesel ve kurumsal dağılımı

		%	F
Görev Bölgesi	İstanbul	29,70	98
	Trakya	25,15	83
	Güney Marmara	19,39	64
	Ege	3,94	13
	İç Anadolu	4,55	15
	Karadeniz	3,03	10
	Akdeniz	5,15	17
	Doğu Anadolu	5,45	18
	Güneydoğu Anadolu	3,64	12
Görev	Müdür	44,07	149
	Müdür Yardımcısı	44,24	145
	Müdür Yetkili Öğretmen	5,76	19
	Diğer	5,70	11
Kademesi	Okulöncesi	40	13
	İlkokul	19,8	64
	Ortaokul	20,4	66
	Lise	47,5	154
	Diğer	8,3	27
Kurum Mülkiyeti	Resmi	93,2	302
	Özel	6,8	22
Kurum Türü	Okulöncesi	3,7	12
	İlkokul	20,1	65
	Ortaokul	17,9	58
	Anadolu Lisesi	5,6	18
	İmam Hatip Lisesi	8,3	27
	Meslek Lisesi	32,7	106
	Sosyal Bilimler-Fen Lisesi	1,9	6
	Çok Programlı, Görsel San.- Spor Liseleri	1,9	6
	Özel Öğretim Okulu	2,5	8
	Diğer	5,6	18

Katılımcıların ülkeye dağılımları, görevleri, cinsiyetleri, çalıştıkları kurum düzeyleri, kurumlarının mülkiyetleri, kurum türleri ve eğitim durumları Tablo 1'de verilmiştir. Araştırmaya katılanların %29,7'si İstanbul'da görev yapmaktadır. Okul türleri bakımından katılımcıların çalıştıkları okulların mülkiyetlerine bakıldığında, %93,2'si devlet okulu iken %6,8'i özel okuldur. Katılımcıların kurum türleri açısından tüm kurum türlerini kapsayıcı şekilde dağılım gösterdikleri, yoğun olarak meslek lisesi, ilkokul ve ortaokul olarak dağılım gösterdikleri görülmektedir. Tüm okul türlerinden katılımcı bulunmaktadır.

Bulgular

Bu araştırmada; Türkiye'deki okul yöneticilerinin özel ve günlük yaşamlarına dair elde edilen veriler altı grupta toplanmış ve analiz edilmiştir. İlk grupta okul yöneticilerinin kişisel ve mesleki profillerine ilişkin verilere yer verilmiştir. Sonra sırasıyla ev/aile yaşamları, gelir ve borç durumları, sağlık durumları, günlük yaşamları ve beslenme durumlarına ilişkin bulgu ve yorumlardan oluşmaktadır.

Okul Yöneticilerinin Kişisel ve Mesleki Profillerine İlişkin Bulgular

Okul yöneticilerinin kişisel ve mesleki profillerine ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur. Kişisel profile ilişkin veriler cinsiyet, yaş, boy, kilo, yabancı/ikinci dil ve eğitim durumuna ilişkin verilerden oluşmaktadır.

Tablo 2. Okul yöneticilerinin kişisel profilleri

		%	F
Cinsiyet	Kadın	83	25,6
	Erkek	241	74,4
Yaş	30 yaş ve altı	23	7,1
	31-35 yaş	37	11,4
	36-40 yaş	65	20,1
	41-50 yaş	132	40,7
	51 yaş ve üstü	67	20,7
Boy	160 cm ve altı	31	9,6
	161 cm- 170 cm arası	122	37,7
	171 cm- 180 cm arası	132	40,7
	181 cm ve üstü	39	12,0
Kilo	60 kg ve altı	32	9,9
	61- 70 kg arası	47	14,5
	71- 80 kg arası	92	28,4
	81-90 kg arası	91	28,1
	91- 100 kg arası	39	12,0
	101 kg ve üstü	23	7,1
Yabancı Dil Bilgisi	Yabancı/ikinci dil	51	15,45
	İngilizce*	195	60,2
	Arapça*	26	8,8
	Almanca*	50	15,4
	Fransızca*	53	16,4
Eğitim Durumu	Lisans	207	63,9
	Yüksek Lisans	117	36,1

* Yabancı/İkinci dil bildiğini belirten katılımcıların bildikleri yabancı/ikinci dil durumuna göre dağılımları.

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin %40,7'sinin 41-50 yaş grubunda olduğu, boylarının 161 ile 180 aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. %36,5'inin 61 ile 80 kg aralığında yoğunlaştığı görülmekle birlikte, fazla kilolu katılımcıların da olduğu görülmektedir. Katılımcıların %74'ü erkek olup %63,9'u lisans, %36'sı yüksek lisans mezunudur. Yabancı dil bilme konusunda ise; okul yöneticilerinin %15,4'i yabancı dil bildiğini belirtmiş, bu dillerin sırası ile İngilizce, Arapça, Almanca ve Fransızca olduğu görülmektedir.

Okul yöneticilerinin mesleki profillerine ilişkin bulgular cinsiyet, yaş, boy, kilo, eslekteki kıdem, yöneticilik süresi, branş ve yöneticilik eğitimi alma durumuna ilişkin verilerden oluşmaktadır.

Tablo 3. Okul yöneticilerinin mesleki profilleri

		%	F
Meslektek Kıdem	0-5 yıl	23	7,1
	6-10 yıl	39	12,0
	11-15 yıl	49	15,1
	16-20 yıl	60	18,5
	21-25 yıl	84	25,9
	26 yıl ve üstü	69	21,3
Yöneticilik Süresi	0-5 yıl	123	38,0
	6-10 yıl	81	25,0
	11-15 yıl	56	17,3
	16-20 yıl	43	13,3
	21-25 yıl	12	3,7
	26 yıl ve üstü	9	2,8
Branş	Okul Öncesi	6,2	20
	Sınıf Öğretmeni	18,5	61
	Türkçe -Türk Dili ve Edebiyatı	7,7	25
	Yabancı Dil	3,1	10
	Matematik	4,3	14
	Fen Bilgisi / Fizik / Kimya / Biyoloji / Sağlık Bilgisi Grubu	6,5	21
	Sosyal Bilgiler / Tarih / Coğrafya / Sosyal Bilgiler Grubu	9,0	29
	Felsefe / Sosyoloji / Mantık / Psikoloji Grubu	2,5	8
	Müzik- Beden - Görsel Sanatlar	7,4	23
	DKAB ve İHL Meslek Dersleri Grubu	9,0	29
	Meslek Lisesi Meslek Dersleri Grubu	21,3	69
Özel Eğitim ve Rehber Öğretmen	3,33	11	
Yöneticilik Eğitimi	Eğitim almadım	174	53,7
	Tezli Yüksek Lisans	16	4,9
	Tezsiz Yüksek Lisans	52	16,0
	Sertifika Programı (31 saat üstü)	32	9,9
	Sertifika Programı (30 saat ve altı)	50	15,4

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin %23'ü meslek dersleri grubu, %18'ü sınıf öğretmenidir; %49'u lise, %34'ü meslek lisesinde görev yapmaktadır. Katılımcıların %93'ü resmi okullarda yöneticidir; %47'si 21 ve üzeri yıl çalışmaktadır, %38'i 0-5 yıl, %24'ü 6-10 yıl yöneticilik görevini yürütmektedir, %55'i yöneticilikle ilgili eğitim almamıştır.

Okul Yöneticilerinin Ev ve Aile Yaşamlarına İlişkin Bulgular

Okul yöneticilerinin ev ve aile yaşamları başlığı altında; katılımcıların medeni durum, çocuk sayısı, eşlerinin çalışma durumu, ev ve araç sahibi olma durumu ve ikamet türüne ilişkin veriler toplanmıştır.

Tablo 4. Okul yöneticilerinin ev ve aile yaşamlarına ilişkin veriler

		%	F
Medeni durum	Evli	273	84,3
	Bekar	51	15,7
Çocuk sahibi olma durumu	Yok	65	20,1
	1 çocuk	69	21,3
	2 çocuk	123	38,0
	3 çocuk	44	13,6
	4 çocuk ve daha fazla	23	7,2
Eşin çalışma durumu	Eşim yok	50	15,4
	Çalışmıyor	115	35,5
	Kısmi zamanlı çalışıyor	17	5,2
	Tam zamanlı çalışıyor	142	43,8
Özel araca sahip olma durumu	Var	251	77,5
	Yok	73	22,5
Ev sahibi olma durumu	Var	217	67,0
	Yok	107	33,0
Oturlan ev durumu	Kendi evimde oturuyorum	184	56,8
	Kendime ait evim var ama kirada oturuyorum	33	10,2
	Kendi evimde oturmuyorum ve kira ödemiyorum	18	5,6
	Kirayım	89	27,5

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin %84'ü evli, %38'i iki çocuk sahibi, %44'ünün eşi tam zamanlı çalışmaktadır. Katılımcıların %77,5'i araç sahibidir. Yine katılımcıların %67'sinin ev sahibi oldukları görülmektedir. Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin %27,5'i ise kiracı durumundadır.

Okul Yöneticilerinin Ekonomik Durumlarına İlişkin Bulgular

Okul yöneticilerinin ekonomik durumlarına ilişkin bulgular altında gelir ve borç bilgilerine ilişkin verilere yer verilmiştir.

Tablo 5. Okul yöneticilerinin gelir ve borç durumları

		%	F
Ailenin ortalama geliri	5000 TL ve altı	20	6,2
	5001- 7500 TL arası	169	52,2
	7501- 15000 TL arası	128	39,5
	15001 TL ve üstü	7	2,2
Yıllık ek gelir	Ek gelirim yok	270	83,3
	5000 TL ve altı	27	8,3
	5001-10000 TL arası	13	4,0
	10001- 25000 TL arası	7	2,2
	25001 TL ve üstü	7	2,2
Borç durumu	Cevap vermek istemiyorum	38	11,7
	Borcum yok	47	14,5
	Tek kredi kartı	31	9,6
	İki Kredi Kartı	121	37,7
	Üç veya daha fazla	28	8,6
	Elden	4	1,2
Gelecek 5 yıl içerisinde ödemeniz gereken toplam borç	Cevap vermek istemiyorum	31	9,6
	Borcum yok.	75	23,1
	10000 TL'den az	34	10,5
	10001- 50000 TL arası	90	27,8
	50001 TL ve üstü	94	29,0

Katılımcıların %52'sinin kredi kartı borcu, %29'nun da 5000 TL ve üstü borcu vardır. Katılımcıların %67'sinin kendine ait evi vardır. Okul yöneticilerinin %57'si kendi evinde oturduğunu belirtmiştir, %78'inin kendine ait aracı vardır. Katılımcıların %52'sinin 5000-7500 TL arasında geliri vardır. Bununla birlikte %85'inin ek geliri yoktur. Okul yöneticilerinden %29'u, gelecek beş yıl için ödemek zorunda olduğu 50001 TL üzeri borcunun olduğunu belirtmiştir.

Okul Yöneticilerinin Günlük Yaşam Aktivitelerine İlişkin Bulgular

Okul yöneticilerinin iş yerlerine nasıl ulaştıklarına, iş yerlerine ulaşım sürelerine, günlük uyku sürelerine ve özel hayatlarına ayırdıkları vakit sürelerine ilişkin verilere ait bilgiler toplanmış ve aşağıdaki şekilde gösterilmiştir. Burada okul yöneticilerinin zamanı kullanmalarına ilişkin veriler elde edilmesi amaçlanmıştır.

Tablo 6. Okul yöneticilerinin günlük yaşam aktivitelerine ilişkin veriler

		%	F
İşyerine ulaşım	Kendi aracımlla	216	66,7
	Servisle	9	2,8
	Toplu ulaşımlla	58	17,8
	Yürüyerek	41	12,7
Günlük çalışma süresi	6 saatten az	9	2,8
	7-8 saat	93	28,2
	9-10 saat	192	58,2
	10 saatten fazla	30	10,8
Günlük uyku süresi	5 saatten az	22	6,8
	6 saat	124	38,3
	7 saat	152	46,9
	8 saat ve daha fazla	26	8,0
Gün içinde özel hayata vakit ayırma	1 saatten az	52	16,0
	1-2 saat	153	47,2
	3-4 saat	106	32,7
	5 saatten fazla	13	4,0

Katılımcıların, %66'sı iş yerine kendi aracıyla ulaşım sağlamakta, %58'i günde 9-10 saat çalışmaktadır. %47'si günde 7 saat uyumakta, %47'si günde ortalama 1-2 saat özel hayatına zaman ayırmaktadır.

Okul Yöneticilerinin Sağlık Durumlarına İlişkin Bulgular

Okul yöneticilerinin sağlık durumlarına ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur. Sağlık durumlarına ilişkin bulgular zorunlu ilaç kullanımı, kronik hastalık ve sigara kullanım durumuna ilişkin verilerden oluşmaktadır.

Tablo 7. Okul yöneticilerinin sağlık durumuna ilişkin veriler

		%	F
Zorunlu ilaç kullanma	Evet	75	23,1
	Hayır	249	76,9
Kronik hastalık	Evet	67	20,7
	Hayır	257	79,3
Sigara kullanımı	Kullanıyorum	97	29,9
	Hiç kullanmadım	154	47,5
	Bıraktım	73	22,5

Katılımcıların %77'i düzenli ilaç kullanmamaktadır. %79'inin kronik sağlık sorunu yoktur. %48'i hiç sigara kullanmamış, %22'si daha önce kullanmış ancak bırakmıştır.

Okul Yöneticilerinin Beslenme Düzenlerine İlişkin Bulgular

Okul yöneticilerinin beslenme durumlarına ilişkin bulgular; kahvaltı, öğle ve akşam yemeği düzenlerinin olup olmadığına ilişkin verilerden oluşmaktadır.

Tablo 8. Okul yöneticilerinin beslenme düzenlerine ilişkin veriler

		%	F
Kahvaltı yapma durumu	Hiçbir sabah kahvaltı yapmıyorum	32	10,00
	Haftada 1-2 kez	92	28,79
	Haftada 3-4 kez	58	17,88
	Haftada 5-7 kez	142	43,33
Öğle yemeği yeme durumu	Hiçbir gün	32	9,9
	Haftada 1-2 kez	90	27,8
	Haftada 3-4 kez	95	29,3
	Haftada 5-7 kez	107	33,0
Akşam yemeği yeme durumu	Hiçbir gün	12	3,7
	Haftada 1-2 kez	7	2,2
	Haftada 3-4 kez	33	10,2
	Haftada 5-7 kez	272	84,0

Katılımcıların %43'ü haftada 5-7 kez kahvaltı yapmakta, %33'ü haftada 5-7 kez öğle yemeği, %83'ü haftada 5-7'si kez akşam yemeği yemektedir. Düzenli kahvaltı yapmayanların oranı %10 dur.

Sonuç ve Tartışma

Okul yöneticilerinden mükemmel okul yöneticiliği ve liderliği beklenmekte ancak bu beklentileri yerine getirebilmelerine imkân verecek olan yaşam kalitesi düzeyleri ne yazık ki görmezden gelinmektedir (Ekinci vd., 2013, s.411). Özel hayatlarında etkili olan ve mesleki deneyimlerine yansıyan birtakım etmenler, zaten doğası gereği zor olan (Louis, 1998) okul yöneticiliği işini daha da zorlaştırmakta, okul yöneticilerinden bekleneni yerine getirememelerine sebep olabilmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda okul yöneticilerinin psikolojik, fiziksel, sosyal ve çevresel alanlar gibi farklı boyutlarda yaşam kalitelerinin araştırılmasının önemli bir ihtiyaç olduğu daha iyi anlaşılmaktadır (Ekinci vd., 2013, s.412). Bu araştırma ile okul yöneticilerinin genel profilleri, ev/aile hayatları, ekonomik durumları, gündelik aktiviteleri ile beslenme, sağlık durumlarına ilişkin bulgular aşağıda tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Kişisel ve Mesleki Profil

Katılımcıların yarısı lise yöneticilerinden oluşmaktadır. Bunun devamında araştırmaya katılanların önemli bir kısmını sınıf öğretmenliği branşı oluşturmaktadır. Çalışmaya az da olsa özel okul yöneticileri de katılmış olup %93'ü resmi okullarda yöneticidir. Katılımcıların yarıya yakını 21 ve üzeri yıl çalışmaktadır. Katılımcıların yarısından fazlasının yöneticilik görevini üstlenmeden önce bunun için bir hazırlık eğitimi, hizmet içi eğitim ya da eğitim yönetimi alanında yüksek lisans eğitimi almamıştır.

Okul yöneticilerinin genel profilleri başlığı altında coğrafi dağılımları, görevleri, cinsiyetleri çalıştıkları kurum düzeyleri, kurumlarının resmi/özel olma durumu, kurumlarının türü ve eğitim durumları incelenmiştir. Okul yöneticilerinin eğitim durumları önemli bir değişken olarak ele alınmalıdır. Katılımcıların lisansüstü eğitim alanlarının sayısının, lisans mezunlarına göre düşük sayıda

olduğu görülmektedir. Okul yöneticilerinin lisansüstü düzeyde eğitim almaları önemsenmesi gereken bir husustur (Karataş ve Karayaman, 2020). 2018 TALIS raporuna göre OECD okul müdürleri yaş ortalaması 52.2 iken Türkiye okul müdürleri yaş ortalaması 43,1 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada, Türkiye okul yöneticileri yaş ortalamasının 41-50 yaş arası kapsadığı görülmüştür. Bu bakımdan elde edilen sonucun TALİS (2018) verileri ile örtüştüğü görülmektedir. Bu yaş aralığının verimli ve sağlıklı bir yaşam düzeyini ifade ettiği ve bu bakımdan olumlu bir sonuç olarak yorumlanabileceği düşünülebilir. Yine okul yöneticilerinin yabancı dil bilme oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir (%15). Bilinen yabancı diller sırası ile İngilizce, Arapça, Almanca ve Fransızca olarak sıralanmıştır. Okul yöneticiliğinin bir meslek grubu olarak tanımlanıp, profesyonelleştirilip, seçim ve atanmasında eğitim; deneyim, beceri ve yabancı dil gibi önemli kriterlerin getirilmesi kaliteyi arttırabilir.

Ev/Aile Hayatı

Okul yöneticilerinin medeni durum, çocuk bilgisi ve eşinin çalışma durumuna ilişkin veriler toplanmıştır. Buna göre; katılımcıların büyük bir kısmının evli oldukları, önemli bir kısmının iki çocuk sahibi olduğu görülmüştür. Katılımcıların yaklaşık olarak yarısının eşleri de tam zamanlı çalışmaktadırlar.

Her geçen gün toplumsal hayattaki değişimler, iş yaşamındaki bireylere ilişkin demografik özelliklerin de değişmesine neden olmuştur. Kadınların çalışma hayatında daha fazla yer almaları, boşanmış çalışan sayısının artması veya eşlerin her ikisinin de çalışıyor olması iş ve aile yaşamının niteliğini de önemli ölçüde değiştirmiştir (Adams & Jex, 1999, s.72-77). Modern dünyanın getirdiği maddi kaygılar, kadının geleneksel rollerinin değişmesi gibi nedenlerle kadınların iş yaşamında daha fazla yer almaya başladığı görülmektedir. Her iki eşin de iş hayatında aktif çalışan olmasının aile yaşamı ve çocuklara vakit ayırma gibi alanlarda dezavantaj oluşturduğu söylenebilir. Öte yandan günümüz dünyasında daha da önemli hale gelen ekonomik kaygılar, okul yöneticileri için görmezden gelinemez. Okul yöneticilerinin, diğer çalışanlara göre ve meslekleri gereği iş yerinde daha fazla vakit geçirdikleri, aynı zamanda eşlerinin de çalışıyor olması birlikte değerlendirildiğinde onların ev/aile hayatlarına yeterince zaman ayıramayacakları söylenebilir.

Ekonomik Durum

Okul yöneticilerinin aylık gelirleri öğretmenlerle aynıdır. Okul yöneticiliği öğretmene verilen ek görev kapsamında olduğundan, profesyonel bir meslek grubu olarak görülmemekte ve özlük hakları da öğretmen özlük hakkı şeklinde yürütülmektedir. Bu durum ekonomik olarak da sorunlu bir durumdur. Bu nedenle okul yöneticisi geliri kavramı boşa durduğundan, buna karşılık gelen öğretmen geliri kavramının kullanılması zorunlu olmaktadır. Öğretmenlerin gelirleri, Türkiye'deki diğer meslek gruplarına bakıldığında orta gelir grubundadır.

Katılımcıların önemli bir kısmının aracının olduğu ancak aracı olmayanların da (%22) yoğun olduğu görülmektedir. Borcu olmayan okul yöneticilerinin çok az oranda olduğu (%5), tamamına yakınının borcu olduğu görülmektedir. Okul müdürlerinin yarısından fazlasının (%52) kredi kartı borcunun olması önemli bulunmuştur. Aynı şekilde diğer borç, ev sahipliği ve gelir durumlarına bakıldığında okul yöneticilerinin ekonomik anlamda zor durumda oldukları

görülmektedir. Yine borçluluk durumlarının 5 yıl ve üzerini de aştığı katılımcıların olduğu bulunmuştur. Okul yöneticilerinin ek gelire ihtiyaç duydukları söylenebilir. Katılımcıların az bir kısmının ek gelire sahip olduğu da bulgular arasındadır. Yeterli gelirin olmayışı, onların kendilerini geliştirme, hobi edinme, sosyal faaliyetlere katılım gibi temel entelektüel faaliyetlere katılımı da olumsuz etkilediği ortadadır. OECD ülkeleri üzerinde rutin olarak uygulanan TALIS araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'deki okul yöneticisi maaşlarının OECD ülkeleri okul yöneticileri maaş ortalamasının yarısından daha az olduğu görülmektedir (Karataş, Aydın & Kara, 2020). Bireylerin ekonomik durumları ile onların yaşam kaliteleri arasında paralel bir ilişkinin varlığı araştırmacıların uzlaştıkları bir konudur (Aydoğan, 2013, s.332). Yine çalışanın hak ettiği düzeyde bir ücret almaması onun işe bağlılığını ve verimini azaltacaktır (Gürbüz & Togrın, 2003, s.119-130). Okul yöneticilerinin ekonomik durumlarının dolayısıyla yaşam kalitelerinin arttırılması, mesleki motivasyonu ve performanslarının artmasında etkili olabilir.

Gündelik Aktiviteler

Katılımcıların, büyük bir çoğunluğu iş yerine kendi aracıyla ulaşım sağlamaktadırlar. Araştırma verilerine göre okul yöneticilerinin yarısından fazlasının günde 9-10 saat çalıştıkları tespit edilmiştir. Okul yöneticilerinin klasik memur mesai saatlerinden daha fazla süre çalıştıkları görülmektedir. Öğretmenler 6 ders saati süresince okulda bulunmaktadır. Ders saatleri bittiğinde okuldan ayrılmaktadırlar. Okulda bulunma ve çalışma süreleri bakımından okul yöneticileri ile öğretmenler kıyaslandığında arada ciddi bir farkın olduğu görülmektedir. Bu durum, özel hayata zaman ayırma boyutuna da yansımaktadır. Araştırma verilerine göre okul yöneticilerinin önemli bir kısmının günde ortalama 1-2 saat veya daha az özel hayatına zaman ayırabildikleri bulunmuştur. Standart olarak kabul edilen ve devlet memurları kanununda da yerini alan haftalık çalışma süresi 40 saat olarak yerleşmiştir. Elde edilen verilere bakıldığında; okul yöneticilerinin günlük sekiz saat olan standart çalışma süresini aştıkları, zamanlarının büyük bir kısmını işyerinde geçirdikleri, bu nedenle de özel yaşamlarından fedakarlıkta buldukları söylenebilir. Okul yöneticilerinin günlük vakitlerinin çoğunu iş hayatına ayırmak zorunda oldukları gerçeği literatürle örtüşen (Balıkçı & Aypay, 2018, s.807; Karataş vd., 2019) bir bulgu olmuştur.

Beslenme

Katılımcıların yarısının düzenli kahvaltı yapamadıkları bulunmuştur. Okul yöneticilerinin okulun sorumluluğunu taşımaları nedeniyle erken saatlerde işe koyulmaları, özellikle giriş ve ders başlama süreçlerinde, çıkışlarda yoğun olarak alanda bulunmak zorunda olduklarından kahvaltı yapamadıkları düşünülmektedir. Kahvaltı saatleri, okul yöneticilerinin aktif iş alanında oldukları saate denk gelmektedir. Öğle ve akşam yemeği düzenlerinin de istikrarsızlık gösterdiği bulunmuştur. Okullar her an olağan dışı vakaların görüldüğü alanlardır (Karayaman, 2021, s.246-249). Katılımcıların yarısından fazlasının haftada düzenli kahvaltı yapamadıkları görülmektedir. Öğle yemeğinde ise durum daha da kötü görülmektedir. Öğle yemeğinin ara öğün olarak da kabul edilebildiği gerçeğinden hareketle bu durumun çok üzerinde durulmasına gerek olmayabilir. Dolayısıyla okul yöneticilerinin düzenli bir beslenme alışkanlığına sahip olmadıkları ya da işlerinden kaynaklı birtakım

sorunlar ve engellemeler nedeniyle düzenli beslenemedikleri söylenebilir. Okul yöneticilerinin beslenme alışkanlıkları üzerine Türkiye ölçeğinde bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak yakın çalışan grubu olarak fen bilgisi öğretmenlerinin beslenme alışkanlıkları üzerine yapılan çalışmada (Görgülü & Aslan, 2020, s.408) öğretmenlerin sağlıklı beslenmeye karşı bilinç düzeylerinin yüksek olmasına rağmen uygulamadaki alışkanlıklarında sorunlar olduğu görülmüştür (Sezek vd., 2008, s.129).

Sağlık

Okul yöneticilerinin sağlık durumları başlığı altında herhangi bir sağlık sorunu olup olmadıkları, kronik bir rahatsızlıklarının olup olmadığı, sigara kullanıp kullanmadıkları araştırılmıştır. Katılımcıların büyük bir kısmı düzenli ilaç kullanmamaktadır. Yine tamamına yakınının kronik sağlık sorunu yoktur. Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin üçte birinin (%29,9) sigara kullanma alışkanlıklarının olduğu bulunmuştur. Elde edilen bulgular, öğretmenler üzerinde yapılan başka bir çalışma ile (Görgülü & Aslan, 2020, s.407) örtüşmektedir. Ülkelerin resmi tütün ürünü kullanım sıklığı, Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (GATS) ile ölçülmektedir. Ülkemizde bu ölçümler DSÖ, CDC, TÜİK ve Bakanlığımız iş birliğinde 4 yıllık periyodlarla tekrarlanmaktadır. Sağlık Bakanlığının yayınladığı bir rapora göre (Sağlık Bakanlığı Raporu, 2018, s.20) Türkiye’de 15 yaş üstü bireyler tütün kullanım oranı, 2016 yılı için %30,6 oranında gösterilmektedir. Dünya sağlık örgütünün yayınladığı 2018 yılı tütün/sigara kullanım oranına bakıldığında; Türkiye’de 15 yaş üstü sigara kullanım oranının %27,6 olduğu, dünya genelinde bu oranın %21,9 olduğu belirtilmektedir (Dünya Sağlık Örgütü/WHO, 2018). Dünya ve ülke genelindeki sigara kullanım oranlarına bakıldığında, okul yöneticilerindeki sigara kullanım oranının güncel dünya ve Türkiye ortalamasının az da olsa üzerinde olduğu görülmektedir. Örnek teşkil eden bir meslek olması bakımından bu oranın arzu edilmeyen bir durum olduğu söylenebilir. Tespitin Kronik rahatsızlık ve düzenli ilaç kullanımı oranlarının da düşük olduğu, bunun da sağlık açısından olumlu bir sonuç olduğu söylenebilir. Sonuç olarak okul yöneticilerinin yaşam kalitelerinin iyi olmasının, okullara da olumlu yönden katkılar sunmaktadır (Ekinci vd., 2017). Toplumda ve özellikle okullarda tüm paydaşlar tarafından izlenen bireyler olan okul yöneticilerinin topluma ve okul paydaşlarına örnek olmaları beklenmektedir. Bu açıdan da tütün kullanımı konusunda daha belirgin bir duyarlılık beklenmelidir. İşyerlerinde, okullarda ve kapalı mekanlarda tütün yasağı olmasına rağmen okul yöneticilerinin %30’lük bir kısmının sigara alışkanlığının olması azımsanmayacak bir durumdur. Okul ortamlarında sigara kullanımının en düşük oranı bile sorun olarak görülebilir. Okul yöneticisinin kurumdaki tütün kullanımı yasağını denetleyici rolünde olması da göz önünde bulundurulduğunda, belki de okul yöneticiliği için tütün kullanımı konusunda radikal düzenlemeler de getirilebilir.

Okul yöneticilerinin lisansüstü eğitim alma oranlarının düşük olduğu, önemli bir kısmının yöneticilik öncesinde bir eğitim almadıkları, yabancı dil bilenlerin oranlarının düşük olduğu, aile ve özel yaşamlarına zaman ayırmakta zorlandıkları, gelirlerinin dünya ölçeğine bakıldığında oldukça düşük olduğu, profesyonel bir meslek olarak tanımlanmaması nedeniyle öğretmen maaşı aldıkları, ekonomik açıdan zorlandıkları, özel yaşamlarına, kendilerine geliştirici sanatsal, kültürel vs. faaliyetlere yeterince katılma güçlerinin olmadığı, düzenli beslenme yapamadıkları görülmüştür. Özellikle düzenli kahvaltı yapamadıkları,

bunun çalışma yoğunluk saati nedeniyle mümkün de olmadığı görülmektedir.

Okul yöneticilerinin üzerindeki sorumluluk paralelinde yetki verilmesi, okulun maddi ihtiyaçlarının devletçe karşılanarak okul yöneticilerinin en başta okul müdürlerinin bu yükün altından kurtarılması, okul yöneticiliğinin ya da yalnızca okul müdürlüğünün genel idari hizmetler sınıfına alınması (Karataş ve Karayaman, 2020), gelirlerinin dünya standartları düzeyine çekilmesi, mutlaka bir yazı işleri/sekreteryası işlerini yürütücü bir norm kadronun oluşturulup bu kadronun öncelikli olarak doldurulması önerilebilir. Okul yöneticiliğinin bir meslek grubu olarak tanımlanıp, profesyonelleştirilip, seçim ve atanmasında eğitim, deneyim beceri ve yabancı dil gibi önemli kriterlerin getirilmesi kaliteyi arttırabilir.

Kaynakça

- Adams, G. A., & Jex, S. M. (1999). Relationships between time management, control, work-family conflict, and strain. *Journal of Occupational Health Psychology, 4*(1), 72-77.
- Arıkan, R. (2004). *Araştırma teknikleri ve rapor hazırlama*. Asil Yayın.
- Aydoğan, İ. (2013). Evaluation of school administrator's life quality in terms of some. *Eğitim ve Bilim, 38*(167), 327-335.
- Balıkçı, A. & Aypay, A. (2018). Okul müdürlerinin bürokrasi, gündelik hayat etkileşimi. *Turkish Studies, Social science, 13*(10), 787-811, <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13396>
- Balaban, Ö. & Özdemir, Y. (2013). *Kadın girişimcilerin iş-yaşam dengesi algısının belirlenmesine yönelik bir araştırma: Sakarya örneği. Farklı Boyutlarıyla Kadın Girişimcilik (Editörler: Erdoğan Kaygın ve Bülent Güven) içinde*. Veritas Akademi.
- Bektaş, F. (2013). *Okul yöneticilerinin davranışları, iş yaşamı kalitesi ve öğretmen performansının öğrenci açısından değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Demirtaş, H., & Özer, N. (2014). Okul yöneticilerinin bakış açısıyla okul yöneticiliği. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 22*(1), 1-24.
- Ekinci, A., Sakız, H. & Bindak, R. (2017). Okul yöneticilerinde algılanan yaşam kalitesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences, 16*(2), 410-424. <https://doi.org/10.21547/jss.281655>
- Görgülü Arı, A. & Arslan, K. (2020). Fen bilimleri öğretmenlerinin genel beslenme alışkanlıkları. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (47)*, 393-415.
- Gümüş, E., & Bellibaş, M. Ş. (2015). Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da okul yöneticilerinin genel profili ve mesleki gelişim faaliyetlerine katılım düzeyleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(32), 158-179.
- Gürbüz, F. G. & Togran, E. (2003). A study on job stres and work-family conflict. *Öneri Dergisi, 5*(20), 119-130.
- İslamoğlu, H. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Beta Basım.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayınları.
- Karataş, İ. H., Aydın, B. & Kara, M. (2020). *Türkiye okul yöneticileri raporu 2020- TOYR2020*. Öncü Okul Yöneticileri Derneği Yayınları.
- Karataş, İ. H. & Karayaman, S. (2020). *Okul yöneticisi yetiştirme programı (OYYP): bir yöntem ve içerik önerisi*. Öncü Okul Yöneticileri Derneği Yayınları.
- Karataş, İ. H., Radmard, S., Öksüz Gül, F., Varol, N. & Dağ, Ş. (2019). *Türkiye okul yöneticileri raporu 2019*. Öncü Okul Yöneticileri Derneği Yayınları.

- Karatepe, O. M. & Kılıç, H. (2007). Relationships of supervisor support and conflicts in the work-family interface with the selected job outcomes of frontline employees, *Tourism Management*, 28(1), 238-252.
- Karayaman, S. (2021). Okul yöneticilerini etik ikileme iten baskı ve güç kaynaklarının okul kademelerine göre incelenmesi. *İnsan ve İnsan*, 8(27), 235-253. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.797652>
- Koçel, T. (2013), *İşletme Yöneticiliği*, Beta Yayıncılık.
- Lambert, L., Walker, D., Zimmerman, D. P., Cooper, J. E., Lambert, M. D., Gardner, M. E., ve Slack, P. J. F. (1995). *The constructivist leader*. Teachers College Press.
- Louis, K. S. (1998). Effects of teacher quality of work life in secondary schools on commitment and sense of efficacy. *School Effectiveness and School Improvement*, 9(1), 1-27.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2020). *Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim, 2019/2020*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Öncü Okul Yöneticileri Derneği (2018). *Okul yöneticiliği meslek olsun kampanya çalışmaları dökümü*. <http://www.oncuyoneticiler.com/okul-yoneticiligi-meslek-olsun/>.
- Öncü Okul Yöneticileri Derneği (2018). *Türkiye Okul Yöneticileri Raporu*. https://www.oncuyoneticiler.org.tr/wpcontent/uploads/2022/03/Rapor_1_TurkiyeOkulYoneticileriRaporu_2019_Kucuk.pdf.
- Öncü Okul Yöneticileri Derneği (2018). *Okul yöneticiliğinin meslekleşmesi çalıştay sonuç raporu (Politika Notları-9)*. Öncü Okul Yöneticileri Derneği Yayınları. <http://www.oncuyoneticiler.com/politika-notlari/okul-yoneticiliginin-mesleklesmesi-calistayi-sonuc-raporu-politika-notlari-6/>
- Özenoğlu, A. (2018). Duygu durumu, besin ve beslenme ilişkisi. Beslenme ve Diyetetik / Nutrition and Dietetics, *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(4), 357-365. <https://doi.org/10.31067/0.2018.56>
- Özenoğlu, A. & Ünal, G. (2015). Açlık ve şiddet. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 5(2), 115-122.
- Özer, N. & Kış, A. (2015). Okul yöneticilerinin zaman yönetimi becerileri ile yaşadıkları iş aile çatışması arasındaki ilişki. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama [Journal of Education and Humanities: Theory and Practice]*, 6(11), 103-122.
- Praisner, C. L. (2003). Attitudes of elementary school principals towards the inclusion of students with disabilities. *Council for Exceptional Children*, 69(2), 135-145.
- Resmî Gazete, Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumlarına Yönetici Seçme ve Görevlendirme Yönetmeliği, 5 Şubat 2021, Sayı:31386.
- Resmî Gazete, Mili Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Yönetmeliği, 1 Mart 2022, Sayı:31765.
- Resmî Gazete, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, 23 Temmuz 1965 Sayı:12056.
- Resmî Gazete, Millî Eğitim Temel Kanunu, 24 Haziran 1973, Sayı:14574.
- Sağlık Bakanlığı, (2011). Türkiye Kronik Hastalıklar ve Risk Faktörlerinin Sıklığı Çalışması, Tüm Bulgular, https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kronik-hastaliklar-engelli-db/hastaliklar/kronik_havayolu/raporlar/KRONIK_ARASTIRMA_TEMEL_BULGULAR.pdf.
- Sezek, F., Kaya, E. & Doğan, S. (2008). Üniversite öğrencilerinin genel beslenme alışkanlıkları, katkılı besinler hakkındaki bilgi, görüş ve tutumları. *Çankaya University Journal of Arts and Sciences*, 1(10), 117-134.
- TEDMEM. (2019). *TALIS 2018 sonuçları ve Türkiye üzerine değerlendirmeler (TEDMEM Analiz*

Dizisi 6). Türk Eğitim Derneği Yayınları.

Türkiye Diyetisyenler Derneği, *Yeterli ve Dengeli Beslenme*. <http://www.tdd.org.tr/index.php/halk-i-cin/yeterli-ve-dengeli-beslenme>.

Türk-İş, (2021). *Açlık ve Yoksulluk sınırı*. <https://www.turkis.org.tr/aralik-2021-aclik-ve-yoksulluk-siniri/#:~:text=D%C3%B6rt%20ki%C5%9Filik%20bir%20ailenin%20sa%C4%9Fl%C4%B1kl%C4%B1,%204.013%2C26%20TL%20dir>.

Türk Toraks Derneği, Uyku Bozuklukları Çalışma Grubu, (2019). *Normal Uyku Nasıl Olmalıdır?*. <https://toraks.org.tr/site/news/2777#:~:text=Yeni%20do%C4%9Fanlar%20g%C3%BCnde%20ortalama%2016,erken%20yat%C4%B1p%20erken%20kalkma%20e%C4%9Filimindedirler>.

Uzlu, T. (2018). *Okul yöneticilerinin iş-aile yaşam çatışması düzeyleri ile iş doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Vural, B., S. (2018). *Futbolcuların beslenme alışkanlıkları ile performansları üzerine bir araştırma*. [Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), (2018). World Health Statistics data visualizations dashboard, Tobacco Smoking, <https://apps.who.int/gho/data/node.sdg.3-a-viz?lang=en>.

2018-2023 Tütün Kontrolü ve Strateji Belgesi Eylem Planı, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/tutun-mucadele-bagimlilik-db/haberler/tutun_eylem_plani/Tutun_Kontrolu_Strateji_Belgesi_ve_Eylem_Plani.pdf.

<https://akademik.yok.gov.tr/AkademikArama/view/searchResultviewListArticle.jsp>.

<https://data.oecd.org/teachers/teachers-salaries.htm>

<https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2021/KPSS/kilavuz28052021.pdf>.

<http://www.ozkansoft.com/eduhep.php>.

